

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

УДК 82+316.286

БЛОГ-ЗАПИСИ ЯК ЖАНР ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ

Інеса Артамонова, Катерина Пилипенко
(*Донецьк, Україна*)

У статті розглянуто специфіку інтернет-жанрів, у яких виявлено системні характеристики жанру інтернет-комунікації.

Ключові слова: інтернет-жанри, інтернет-комунікації, блог.

В статье рассматривается специфика интернет-жанров, в которых выявлены системные характеристики жанра интернет-коммуникации.

Ключевые слова: интернет-жанры, интернет-коммуникации, блог.

The article regards the specificity of Internet genres in which were found out the systemic characteristics of a genre of Internet communications.

Key words: Internet genres, Internet communications, blogs.

Постановка проблеми. Масові комунікації періоду інформаційного суспільства трансформуються безперервно і на наших очах для обслуговування комунікативних завдань цільових аудиторій народжуються нові види і форми комунікації. Так, в інтернеті, який є антропоцентричною системою комунікації, закономірно з'явилася і стала затребуваною така персональна форма мережевої комунікації, як блог, головною метою якого – самовираження, утвердження самоідентичності, коли споживач інформації трансформується у її виробника у повній відповідності з постмодерністськими концепціями тексту. Незважаючи на те, що явище блогінгу досить нове і молоде, вже існує сьогодні достатньо робіт, присвячених проблемі блогів. Типологія блогосфери знаходиться на етапі формування, і тому одні вчені відносять блоги до засобів масової комунікації, інші вважають цей вид мережевого спілкування засобом масової інформації, але є блоги, які чітко співвідносяться з жанром.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У роботі ми розглядатимемо феномен блогу з точки зору традиційної теорії мовленнєвих жанрів, що становить **актуальність** даної статті. У роботах М.М.Бахтіна, А.Вежбицької, В.В.Дементьева, К.А.Долініна, К.Ф.Седова, Т.В.Шмельової та інших учених пропонуються різні варіанти розуміння мовленнєвого жанру як такого, складаються типології цих жанрів, а також описуються як окремі жанри, так і групи жанрів. Слід зазначити, що єдиного підходу та розуміння у цьому питанні немає. Класичне визначення жанрів фундатора цієї галузі у лінгвістиці Бахтіна М.М. є: «Мовленнєві жанри – це певні, відносно стійкі тематичні, композиційні та стилістичні типи висловлень» [1, с.165].

Метою статті є спроба описати записи у блогах з точки зору традиційної теорії мовленнєвих жанрів й довести, що блог-записи становлять окремий жанр інтернет-комунікації. *Об'єктом* дослідження є блог як вид персональної комунікації у мережі інтернет. Під поняттям «блог» розуміємо веб-сайт або розділ веб-сайту, який містить датовані записи текстового або мультимедійного характеру, з можливістю залишати коментарі до записів та їх вільного перегляду. *Предмет* дослідження – системна характеристика блог-запису (у подальшому – БЗ) у відкритому персональному текстовому блозі загальної тематики як жанру інтернет-комунікації. Треба наголосити, що ця перспективна галузь інтернет-комунікації на сьогодні залишається маловивченою. Таким чином, *новизну* роботи становить сам предмет дослідження.

Виклад основного матеріалу. Стосовно типології мовленнєвих жанрів, то тут цікавим є підхід К.Ф. Седова [2]. Він запропонував виділяти жанр у вузькому значенні терміну як **мікрообряд**, який є вербальним оформленням взаємодії партнерів, тобто це достатньо тривала інтеракція, яка породжує діалогічну єдність або монологічне висловлювання, що містить кілька мікротекстових одиниць; **субжанр** – як жанрову форму, яка є одноактним висловлюванням, рівним зазвичай одному мовленнєвому акту і може вводити до жанру як тактика (внутрішньожанрова тактика – сюжетний поворот у рамках жанрової інтеракції); **гіпержанр** – як мовленнєві форми, які супроводжують соціально-комунікативні ситуації, що об'єднують кілька жанрів. Отже, за логікою такої типології блог можна розглядати як **гіпержанр**, а його піджанри (субжанри) можна представити як функцію стійкого повторюваного сполучення типових значень ряду параметрів. До таких параметрів відносяться кількість авторів, переважний тип мультимедіа (текст, відео, аудіо, зображення), розмір записів (мікроблоги та стандартні блоги) і тематика (загальні та тематичні блоги). Окремо треба розглядати жанр коментарів до записів у блогах. Таким чином, БЗ, згідно з термінологією К.Ф. Седова, можна розглядати як **субжанри**.

Серед багатьох спроб опису мовленнєвих жанрів найбільш близькими і точними для характеристики БЗ ми вважаємо підходи вчених М.М.Бахтіна, К.А.Долініна та Т.В. Шмельової.

Як зазначав М.М.Бахтін, кожна галузь людської діяльності має складний та різномірний відкритий репертуар мовленнєвих жанрів [1, с.180]. На його думку, структуру мовленнєвого жанру визначають наступні елементи:

- 1) відправник;
- 2) отримувач;
- 3) відношення між ними;
- 4) функції тексту;
- 5) тема;
- 6) предмет мовлення;
- 7) текстовий матеріал;
- 8) подання та вираження;
- 9) код.

На нашу думку, серед цих елементів для жанру БЗ найбільш характерними є взаємовідношення відправник – отримувач, функції тексту та подання і вираження текстового матеріалу.

К.А.Долінін розглядає мовленнєвий жанр як засіб організації соціальної взаємодії, який виконує ряд важливих функцій:

1) орієнтування адресата у мовленнєвій події через активацію відповідного сценарію і застосування відповідної настанови;

2) настанова у мовленнєвій поведінці для адресанта;

3) встановлення правил гри: будуючи своє мовлення за правилами певного жанру, мовець маніфестує себе як носія певного статусу та виконувача якоїсь ролі, тобто вибір мовленнєвого жанру певною мірою характеризує суб'єкта;

4) об'єднання індивідів у рамках соціуму: для успішної інтеграції у соціумі необхідно володіти не лише відповідною мовою, але й загальноприйнятими правилами мовленнєвої поведінки [3, с.11].

Можна сказати, що перші три функції мовленнєвих жанрів властиві й жанру БЗ.

Досить обґрунтованою теорією опису мовленнєвих жанрів є «модель мовленнєвого жанру» Т.В.Шмельової [4], де жанр аналізується за сімома параметрами:

1) комунікативна мета (сюди належать інформативні, імперативні, етикетні та оцінні типи мовленнєвих жанрів);

2) образ автора;

3) образ адресата;

4) образ минулого (тут виділяються жанри *ініціальні*, тобто такі, які розпочинають спілкування, та *реактивні*, що з'являються лише після певних жанрів (це «відповідь», «відмова», «згода» тощо).;

5) образ майбутнього (натяк на потенційне продовження відносин);

6) тип диктумного (подійного) змісту (важливе значення мають актанти, відносини актантів і учасників, часова перспектива та оцінка диктумної події);

7) мовне втілення (спектр можливостей лексичних та граматичних ресурсів жанру).

Проаналізувавши вищезазначені підходи до опису мовленнєвих жанрів, узагальнимо й визначимо характерні параметри для аналізованого нами жанру БЗ.

1. Комунікативна мета

За комунікативною метою БЗ можна віднести до *інформативно-оцінювальних* жанрів (за Т.В.Шмельовою), де головними завданнями є:

· різні операції з інформацією, її надання або запит, підтвердження або спростування (інформативний тип);

· змінення почуттів учасників спілкування, через співвідношення їх вчинків, якостей та всіх інших маніфестацій з прийнятою в даному суспільстві шкалою цінностей (оцінювальний тип).

Прикладом надання певної інформації може слугувати такий запис:

*Мабуть усім сьогодні відомо значення терміну генеалогічне чи родовідне дерево. Генеалогічне (родовідне) дерево – схематичне представлення родинних зв'язків у вигляді умовно-символічного "дерева", в коренях якого знаходиться родозасновник, а на "кроні" та "вітках" – представники різних ліній родоvodu. Одним з провідних і багатофункціональних інтернет-сервісів для створення власного генеалогічного дерева є веб-сервіс *Geni.com*.» <http://wowkai.blogspot.com/2010/09/geni.html>*

Приклад запису інформації:

Помічаю за собою останнім часом, що зовсім мало уваги приділяю своєму ЖЖ і перечитуванню френдстрічки. Якось так сталося що у мене Twitter повністю витісняє ЖЖ. І замітив таку тенденцію не тільки за собою, а за друзями і знайомими. Звичайно в twitter є багато плюсів (швидкість і оперативність, доступність, легкість, мобільність), але ж головне обмеження twitter - 140 символів. Невже це означає, що скоро ми закинувши ЖЖ, зможемо вкладати свої думки, переживання, емоції в 140 символів??? <http://wowkylaka.livejournal.com/41622.html>

Оцінювання будь-якого виду інформації поширені у БЗ. Проте їх характер дещо відрізняється від усних жанрів. Тут характерне непряме оцінювання понять, подій, явищ або осіб. Умовно кажучи, фрази будуються за формулою «Х зробив Y. Я позитивно/негативно оцінюю дії X» замість усної побутової формули «X, ти зробив Y. Я позитивно/негативно оцінюю твої дії».

Приклад оцінювання:

Велика Стіна при всій своїй величності і моїй повазі до неї, є, мабуть, найбільшою дурницею в історії людства. На її побудову було витрачено безліч часу і людських зусиль та життів, проте вона фактично жодного разу не була використана за призначенням. Кажуть, це тому, що вороги її боялись, бо вона стали символом величі Китаю. Проте все одно витрачена на неї ціна вважається зовеликою. <...>

Якщо дійти до краю дозволеної зони, то можна побачити бутафорію. Стіна далі тонка і низенька, проте знизу виглядає це велично. Проте я й досі не можу зрозуміти двох речей. Як китайці будували ці відрізки стіни на вершинах крутих скелястих гір? І якого дідька будувати стіну там куди жодній людині в здоровому глузді не залізути? http://owayt.blogspot.com/2009/05/blog-post_03.html

2. Образ автора, тобто певна інформація про автора як про учасника спілкування. Що стосується блогів, то тут автор відіграє основну роль, бо блоги авторів, яким завжди є що сказати своїм читачам, своїй аудиторії, за статистикою, існують найдовше. Особистість автора, його харизматичність – головне в успішному існуванні того чи іншого блога.

3. Образ адресата.

Говорячи про адресата, аудиторію, неможна не згадати роздуми на цю тему М.М.Бахтіна: «Говорячи, я завжди враховую апперцептивний фон сприйняття мого мовлення адресатом: наскільки він обізнаний з ситуацією, чи володіє він спеціальними знаннями даної культурної галузі спілкування, його погляди та переконання, його упередження (з нашої точки зору), його симпатії й антипатії – адже все це буде визначати активне відповідно розуміння ним мого висловлювання» [1, с.190].

Щодо блогосфери, то концепція адресата тут є ключовою. Адже головний принцип блога й полягає в обов'язковій наявності адресата і є істотною відмінністю жанру «віртуального щоденника» від його традиційного паперового аналога. Перша різниця між ними полягає у *швидкості реакції адресата*, яка може з'явитись з моменту написання щось автором, так і упродовж кількох днів. Друга відмінність – це *фактична необмеженість аудиторії* блогів. М.М.Бахтін визначав ступінь особистої близькості адресата з автором у різних *фамільярних* та *інтимних*

мовленнєвих жанрах. Він так їх охарактеризував: «В інтимних стилях це (специфічна відвертість мовлення – авт.) виражається у намаганні ніби до повного злиття того, хто говорить, з адресатом мовлення. У фамільярному мовленні, завдяки зникненню мовленнєвих заборон та умовностей, можливий особливий, неофіційний, вільний підхід до дійсності.» [1, с.191]. Також М.М.Бахтін вказує, що фамільярному мовленню притаманна «кричуща площадна відвертість», у той час як інтимне мовлення «сповнене глибокою довірою до адресата, до його співчуття» [1, с.191]. Говорячи про блоги, на нашу думку, тут спостерігається поєднання та змішування фамільярних і інтимних стилів. Адже автор блога розуміє, що читачами його записів можуть бути люди, які не є прямими адресатами, і кількість таких адресатів може з кожним днем збільшуватись. Тому спочатку свої БЗ автор створює у фамільярному стилі, бо адресує їх потенційно великій аудиторії, проте відповіді на коментарі, питання та зауваження вже структуруються за правилами інтимних жанрів, бо адресуються певній особистості, певному адресатові.

4. Образ минулого

Розглядаючи жанр БЗ, можна зробити висновки, що вони належать до *ініціальних* жанрів, які розпочинають спілкування. А жанр коментарів у такому випадку можна визначити як *реактивний*, що з'являється лише після певних жанрів.

Приклад ініціації у БЗ:

Дізнайтеся, що мають львів'яни замість книгарень

До нової статті на сайті www.cultura.net.ua долучено фотографії з альбому «Реквієм за львівськими книгарнями».

Оргкомітет Надзвичайних Зборів закликає всіх небайдужих: зробіть фотоальбом загиблих книгарень Вашого міста і розмістіть його на нашому сайті www.cultura.net.ua.

Пом'янемо загиблі книгарні разом!

<http://blogs.pravda.com.ua/authors/473c34a92fee4/48b7d1fc4ee04/>

5. Мовне втілення

Жанр БЗ, у першу чергу, виділяє індивідуальність і свобода мовного вираження. Щодо обсягу, то жанр БЗ не характеризують ані короткі, ані великі висловлювання. У типових БЗ число знаків не перевищує 2000. В цілому мовне втілення БЗ прямо пов'язано із розумінням БЗ як персонального ЗМІ, і тому залежить у першу чергу від автора: його настанов, етичних та естетичних уявлень, рівня освіти, діяльності, від того, як він уявляє собі свою інтернет-аудиторію, яку отримує зворотну реакцію. Також дуже важливий той образ автора, який він намагається свідомо або несвідомо створити – від цинічного, глузливого або просто іронічного до максимально щирого, справжнього «Я». Вибір будь-якого образу, а разом з ним і мовних засобів для його створення, завжди залишається лише за самим автором.

Підкреслюючи ці мовні особливості БЗ, можна констатувати, що цей жанр – доволі вільний, творчий та суб'єктивний, і в цьому розумінні наближений до літературних жанрів.

Висновки. Блог-записи відповідають вимогам мовленнєвих жанрів, а отже становлять самостійний жанр інтернет-комунікації, а сам блог є *гіпержанром*, до складу якого входять жанри, що визначаються функцією повторюваного поєднання типових значень ряду параметрів, до яких належать кількість авторів, переважний тип мультимедіа, допустимий розмір записів і тематика.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М. М. Проблема речевых жанров : Собрание сочинений: в 7 т. / М. М. Бахтин. – М.: Русские словари; Языки славянских культур, 1996–2002. – С.159-206. – Т. 5: Работы 1940-х – начала 1960-х годов. – 1997. – 732 с.
2. Горелов И. Н. Основы психолингвистики: уч.пособие / И. Н. Горелов, К. Ф. Седов. – М.: Лабиринт, 2008. – 224 с.
3. Долинин К.А. Речевые жанры как средство организации социального взаимодействия // Жанры речи: Сб. науч. статей / отв. ред. В. Е. Гольдин. – Саратов: Колледж, 1999. – № 2. – С. 7–13.
4. Шмелева Т. В. Модель речевого жанра // Жанры речи: Сб. науч. статей / отв. ред. В. Е. Гольдин. – Саратов: Колледж, 1997. – № 1. – С.88–98.

УДК 82+316.286

СОЦІАЛЬНА ПАМ'ЯТЬ ЯК ЛІТЕРАТУРНО-КОМУНІКАЦІЙНИЙ ДОСВІД

Ольга Біличенко
(Слов'янськ, Україна)

У статті розглянуто теоретичні питання взаємодії художньої літератури та соціальної пам'яті. Автор виходить з того, що соціальна пам'ять та художня література займають важливе місце в соціально-комунікаційному просторі сучасності.

Ключові слова: комунікаційний простір, соціальна пам'ять, художня література.

В статье рассматриваются теоретические вопросы взаимодействия художественной литературы и социальной памяти. Автор исходит из того, что социальная память и художественная литература занимают важное место в социально-коммуникационном пространстве современности.

Ключевые слова: коммуникационное пространство, социальная память, художественная литература.

The article deals with theoretical problems of interaction between literature fiction and social memory. The author bases on the idea that social memory and literature fiction occupies very important place in modern social-communication environment.

Key words: communication environment, social memory, literature fiction.

Постановка проблеми. Художня література відіграє особливу роль у процесі формування свідомості та соціальної пам'яті людей. Це пояснюється тим, що вона розвивається в загальнолюдському руслі суспільного прогресу і своїми художніми прийомами закарбовує події, явища, факти, які відбуваються. Соціальна пам'ять, в свою чергу, – це ціла система уявлень про минуле, об'єктивна оцінка духовної атмосфери епохи, яка охоплює життя декількох поколінь.